

Eugeniusz Gólabk

Spiérka ò wzór lëteracczi kaszëbiznë

Acta Cassubiana 11, 19-36

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eugeniusz Gólabk
(Chwaszczëno / Chwaszczyno)

Spiérka ò wzór lëteracczi kaszëbiznë

Ò pòtrzebie standarizacji kaszëbiznë

Czej sã zdrzi na kaszëbiznã w slédnych pòrãdzesãt latach, widoczne sã dwa czerënczi. Jeden, to rozwój kaszëbsczi pismieniznë, bògacenié lëteracczégò i, w całoscë, kulturowégò doróbkù, a drëdzi to zamiéranie kaszëbsczi mòwë, wëchòdanié ji z ùzëtkù w codniowim zëcym. Próbujemë to zmienic, ale zwãtpienié czãsto bierze górã i to je przëczënë naszich zaniechaniów. Timczasã bniemë dali, robimë swòje lepszé. Kaszëbizna dlò wiele z nas jesz je czims wòzным. Je to nasz skòrb wëniosli z dziejowëch niedolów, kulturowò i dëchòwò spòdkòwizna, jakã pragniëmë przekazac do piastowaniò nowim pòkòlenióm.

Wiëmë, że ne klopòtë z kaszëbizną sã dosc tipòwë dlò mòlëch lédów i jãzëków (etnolektów). Chtos nawetka òbliczil, kùli to taczich mòlëch etnolektów na swiece zamiérò kòzédégò rokù. Tak tej przetrwanié kaszëbiznë do dzys je rzeczą chwòlebnã. Ale zelë chcemë jesz dali jistniec, trzeba szëkac radë, jak òdwrócëc zagròzbã całkòwitégò ùpòdkù.

Jedną ze slabòscy kaszëbiznë bëło i je wielosc dialektów, rozmajitosc gwarowò. To ùtrudniwò ji ùczbã w szkòlach. Co pròwda, jaczis pòkrok w czerënkù standarizacji kaszëbiznë je widoczny.

Jò, jak na ògle je wiedzec, òd wiele ju lat biòtkujã ò kaszëbiznã lëterackã, w miarã znormalizowòną pòd wzglãdã znank (céchów) dialektowëch (fòneticzi, mòrfòlogii i tipòwi slowiznë). Na pewno nie jem pierszim, chtëren zaùwaził takã pòtrebã. Próbë stwòzeniò kaszëbsczégò jãzëka lëteracczégò pòjòwialë sã òd samégò pòczãtkù, tj. òd w pòłowë XIX w. Sto lat pòzni riwalizowalë ze sobã ju trzë czë sztërë òdmianë dialektowë lëteracczi kaszëbiznë: nocnokaszëbskò, pòlniowòkaszëbskò, wëstrzëdnokaszëbskò – ta òstatnò wëstãpòwa jesz w wersji „zrzëszniësci”, chtërnã wëròzniwãło stosowanié wiele neologizmów, archajizmów i apartnëch fòrm jãzëkówëch wzãtëch z dialektów nocnokaszëbszczich.

Dzys dnia, czej kaszëbizna je tam sam nauczónò w szkòlach i ùziwónò w kòscelnëch nòbòzënstwach, wiedzec je jesz wërazni, jaczë znaczenié mò standarizacjò kaszëbiznë. Ceszã sã, że mògl jem sã przëczënic do pòkrokù w tim czerënkù.

Dialektowé znanczi lëteracczi kaszëbiznë bédowóné we *Wskôzach pisënkù*

Mòje zdanié na temat tegò, jaczi dialekt pòwinien bëc pòdstawą kaszëbiznë lëteracczi jò gloszã òd dosc dôwna, m.jin. we *Wskôzach kaszëbsczégò pisënkù*¹.

Tu pòwtórzã, że pòdlug mie za ji pòdstawã trzeba, przëjimnac dosc szerok pòjãti dialekt westrzédnokaszëbsczi, kask „przesëniãti” w stronã nordë², gdzie sã zachòwało wicy dôwniészich apartnoscy jãzëkówëch. Takò, szerokò pòdstawa dialektowò mò sluzëc temu, żebë òd razu jak nôwiksi dzël Kaszëbów nalòzl sã w ramach tegò lëteracczégò dialektu.

W bédowónym przeze mie mòdlë (wzorze) lëteracczi kaszëbiznie, niechtërne znanczi jãzëkówé, barzi pòwszechné w dzysészi kaszëbiznie, czë pòdkreslajacé ji apartnosc sã preferowóné, np. 1. tip *krótci, dludzi*, a nie *krótki, dlugi*; 2. przërosteci tipù; a) *-óny* (zamiast *-any, -òny*), np. *wòlóny, ùrwóny, ùriwóny* (nie: *wòlany, ùrwany* itp.); b) *-ony*, np. *robiony, lowiony, noszony, sadzony*; 3. tip: z *Bògã, z chłopã, tim wòzã, pòlã, kòla*³ (zamiast: *-em*) – ta slédnò znanka je tipòwò barzi dlò nordë (tëz dlò niejistniejącégò ju dialektu słowińszczégò); 4. kùnòszk *-elë* czasników przeszłégò czasu wielny (mnodzi) lëczbë (w słowach np. *grelë, jachelë*), przed *-alë* (*gralë, jachalë*); 5. kùnòszk *-ma* dlò rzeczowników we wielny lëczbie, w 5. przëpòdkù, np. (tima) *òknama, dwiërzama* (w dialektach tëz: *-mi, -më*).

Różnicë w wëmòwianim samòzwãkù *ò* – dôwnégò *a* dludzégò, w rozma-jitëch gwarach (jakno: *ò, o, e*) dziną w pisónëch tekstach. Jinszé drobné różnice mòzëmë ùznawac za dopuszczalnë òbòcznoscë, jaczé jistnieją w kòzdim jãzëkù.

Pòza wëzi òkreslonyma grańcama òstóną te dialektë, chtërnëch wërazësté znanczi sã nie do pògòdzeniò ze znankama tegò westrzédnokaszëbsczégò dialektu – m.jin. bëlaczënié i wëmòwã nosówczy przëdny jakò *ę* w gòdkach spòd Swòrzewa, Żarnówca; spòlaszalé fòrmë tipù *widzòles* czë nieskaszëbioné *brzuch, kruchi, gluchi*, jaczé spòtikómë na Zòbòrach; tëz diftongòwò wëmòwa tipù *òn sejdzy / wejnie / szejdl* – na Gòchach.

¹ E. Gółąbk, *Wskòzë kaszëbsczégò pisënkù* – 1. wëdanié w 1997 r., a pòtemù w coròz to nowszich, pòprawionëch wersjach rozëslónë jinternetã, midzë jinszima ròz kòle 2000 rokù i – slédno wierã w 2007 r. Wskòzë te sã zgòdné z ùstaleniama Kòmisji Pisënkòwi, pòwòlóny przë ZK-P (1996 r.) i nawiãzëją do pòprzëdno òbòwiazëjacëch *Zasad pisowni kaszubskiej* (2. wëdanié w 1984 r.). Ju w *Zasadach* nalazlë sã zalëceniã w sprawie preferowaniò niechtërnëch znank dialektowëch, co bëło krokã w stronã barzi znormalizowóny, standardowi kaszëbiznië.

² Nizi pizã, jaczé znanczi sã preferowóné w tim lëteracczim dialektë.

³ Jistnieje jész kùnòszk tipù *-im*, stosowóny przë rzeczownikach nijaczégò òrtu, pòjedynczy lëczbë, np. *pòdwòrzim* (*pòdwòrzã*), *pòlim* (*pòlã*) – w gwarach pòlniowòkaszëbszczich kùnòszk *-im* òbslugiwò tëz chłopsczi òrt, np. *chlopim, Bòdzim*.

Prakticzné stosowanié bédowónégò przeze mie mòdła (wzoru) lĒteracczi kaszĒbiznĒ

Tegò tipù standarizowóną kaszĒbiznã, òpisóna we *Wskôzach* jem zastosowól w *KaszĒbsczim słowôrzu normatiwnym*⁴ i w ksążkach przez siebie redagówóných⁵. Jednak nie znaczi to, że òd razu w sprawie standarizacji kaszĒbiznĒ zapanowała pòwszechnô zgòda.

Wĕdanié *Wskôzów* i *Słowôrza normatiwnégò* przez òficynã Wòjcecha Czedrowszczégò świòdzczi, że òn òd pòczãtkù rozmiòł jak wòznô je kwestió normalizacji kaszĒbiznĒ. Tak samò pòpiarl mie w ti sprawie prof. Jerzi Tréder, chtĕren przezéròł mòje *Wskôzĕ* przed wĕdanim jich w fòrmie ksążeczczzi. To òn mie pòdsĕnął mĕsl spòrządzeniô *Słowôrza normatiwnégò*. Prof. J. Tréder przĕczĕnił sã do normalizacji kaszĒbiznĒ. Òn je m. jin. autorã kaszĒbsczzi wersji tekstu ksążczzi *Historia, geografia, jĕzyk i pišmiennictwo Kaszubów*⁶ i transkripcji (na nowi pisĕnk) scalónégò (z dwùch tomów) *Słowôrza* S. Ramùłta⁷.

Drĕchã, chtĕren òd wiele lat mie wiĕrno towarzii w ùdbie normalizacji kaszĒbiznĒ, je Eugeniusz Prĕczkòwsczi. To westrzĕdnokaszĒbszczĕ mòdło kaszĒbiznĒ stosĕje òn w ksążkach przez siebie redagówóných i wĕdówóných, np. w mòdlĕtewnikach *Mĕ trzimómĕ z Bògã, Dlò Was Panie*, czĕ w ùczbòwnikach Danutĕ Pioch.

Na ògle mòzĕmĕ rzec, że w slĕdnĕch latach widoczné je dãżenié do wĕzbiwianiô sã gwarowĕch apartnoscy przez piszącĕch KaszĒbów. Równak do pelny zgòdĕ w ti sprawie jesz je dalek. Jãzĕkòwĕ ùjednoòrtnienie tekstów pisònĕch je czãsto le zasłĕgã redaktorów prowadzącĕch czãdniczi, taczĕ jak niejistniejãcò (?) ju „Odroda” czĕ wĕchòdającĕ tej sej pismiona „Zymk” i „Zwónk”. A w pesymisticznym tónie bĕ mògl rzec, że wszĕtkò òstalo pò stòrémù. Tzn. w kaszĒbiznie autorów z pòlnia czĕ nordĕ wcyg jesz widoczné sã tamtĕszĕ znanczi dialektowĕ, co pròwda łagòdzone przez pisĕnk. A leno autorzĕ pòchòdzącĕ z westrzòdka Kaszĕb piszã kaszĒbiznã „lĒterackã”, tj. w practice swòjim, westrzĕdnokaszĒbsczim dialektã...

⁴ E. Gòłãbk, *KaszĒbsczzi słowòrz normatiwny*, Gduńsk 2005 – Je w tim słowòrzu niemalo blãdów „redakcyjnych”, do jaczich zajistnieniô przĕczĕnił sã pòspiĕch (prĕ robòce nad słowòrza òn mie sã coròz barzi „rozròstòł”, a wĕdòwca, Wòjcech Czedrowsczzi nalinòł, żebĕ òddac mù czim rĕchli tekst do publikacji, bò sã òbòwiòł, że ksążka badze za grĕbò i za drogò).

⁵ M.jin. w: H. Héwelt, *Nie òdĕndã bez pòzegnaniô* (1996), B. Jażdżewsczi, *Wspòmnienia kaszubskiego gbùra*, cz. III (1999) i tegò samégò autora *Jòrmark w Bòrzĕszkach* (2003), A. Chrabkòwsczi, *Jak jò bĕł bògati* (2007), w „mòji” *Knĕdze Psalmów* (1999) i w lekcjònarzu *To je słowò Bòzĕ* (2007).

⁶ J. Borzyszkowski, J. Mordawski, J. Treder, *Historia, geografia, jĕzyk i pišmiennictwo Kaszubów / Historia, geografia, jãzĕk i pismienizna Kaszĕbów*, Gdańsk 1999.

⁷ *Słownik jĕzyka pomorskiego, czyli kaszubskiego*, scalil i znormalizowal Jerzy Treder wedlug wydania Akademii Umiejĕtnosci z r. 1893 i Polskiej Akademii Umiejĕtnosci z r. 1993, Gdańsk, 2003.

Pò rozpòczãcym nòuci kaszëbiznë w szkòlach pòjawil sã problem: jaczi kaszëbiznë ùczëc? Tak sã zložëło (chòc nie bëło to zamierzóné), że *Wskòzë pisënkù* i *Słowòrz normatiwny* prawie wëszlë naprocëm temù zapòtrzebòwaniu. Wëdawac bë sã mògło, że zabédowóné w nëch ksążkach mòdło lëteracczi kaszëbiznë pòwinno sã przëjac, bò je zgòdné ze zdrowim rozsãdkã. Ale kò do kòzdi sprawë trzeba lëdzy przekònac, a na to pòtrzeba czasu.

Wskòzë i *Słowòrz normatiwny* bëłë le mòja „priwatną jinicjatiwą”, temù dlò standarizacji kaszëbiznë òsta pòwołónò przë ZK-P Radzëzna Kaszëbsczégò Jãzëka, chtërny jò bëł (a mòże jesz jem?) nòlëznikã⁸. W rostrzëgniãcach kwestii jãzëkówëch Radzëzna dosc czãsto zatwierdzywa to, co co jem rëchli zalécòł we *Wskòzach*. Ale ò niechtërne sprawë toczëlë sã wewnãtrz Radzëznë òstré spiërczi, np. ò stosowanië krotszych przërostków słów cëzégò pòchòdzeniò tipù *-cjò*, *-niò*, zamiast dlëgszych tipù *-cëjò*, *-nijò*. W tëch diskùsjach bëł jem wspieróny przez E. Prëczkòwsczégò. Procëmnikama naszima nieròz bëłë mlòdszi nòlëznicë Radzëznë, chtërny tej sej zglòszëlë tëz swòje pòmëslë normalizacyjnë. Np. w zwiãzku z tim, że w kaszëbiznie *-ań-* wëstãpuje czãsto w mòlu òglepòlsczégò *-an-* (np. *bańda*, *kańta*, *hańdlowac* = pòl. *banda*, *kant*, *handlowac*), òni bédowelë to ùznac za regùla òbòwiazëjaca piszącëch. Czëjbë to przëjac, to bë sã pòjawilë taczë słowa jak: *antik*, *antyczny*, *bańdera* (*chòràdzew*), *kańdidat(ura)*, *kańticzka*, *pańtera*, *pańcer(z)*, *stańdard*, *Wańda*... Ò tim, że niechtërny nòlëznicë Radzëznë sami nie stosëją sã do swòjëch ùchwalów, jem ju pisòł w „Actach Cassubiana”⁹.

Pòrà lat temù, na kùrsu kwalifikacyjnym dlò szkòlnëch ùczącëch kaszëbiznë, padło pitanië, szcerowóné do prof. E. Brëzë, w sprawie *Kaszëbsczégò słowòrza normatiwnégò*: czë nen słowòrz mòże bëc ùznóny za normatiwny (tzn. przëdatny jakò pòdrãcznik wskazëjący, jak pòprawno sã przënlògò pisac i wëmawiac kaszëbsczë słowa)? Òdpòwiëc Profesora bëła: „nie normatywny, tylko autorski”... Zòs na pitanië: z jaczégò tej słowòrza szkòlny mògã kòrzëstac, òdpòwiësã bëło milczenië. Jak sã pòzni òkòzalo przëczënë „diskwalifikacji” mòjégò słowòrza przez prof. E. Brëza bëłë słowa *pakt* i *fakcjò*... Żebë słowòrz mògl bëc ùznóny za normatiwny, pòwinno sã – wedle Profesora – pòwòlac przë ZK-P specjalnë kòlegium do òpròcowaniò taczégò dzëla.

Mòże – mësłã so – tak to pòwinno pò pròwdze wëzdrzec. Le ò kòlektiwny robòce – na przëkladze RKJ – jò ni mòm nòlëpszégò zdaniò. Tej nawetka nie darwóm sã pëtac, jak dlugò bë trwalo spòrządzenië taczégò słowòrza i... chto bë to wëkònl za darmò, tak jak jò?

⁸ Òd jaczégòs czasu nie chòdzã na zéńdzenia Radzëznë. Przëczënë mò zwiãzk z mòją recenzją ùczbòwnika pn. *Zòrno mòwë*. Prowadnik Radzëznë, prof. Edward Brëza pòczul sã òbrazony tim, że jò ti recenzji nie wëcopòł z drëkù w „Actach Cassubiana”.

⁹ Òbaczë mòj tekst pn. „*Bòle porodowë*” *kaszëbiznë lëteracczi na przëkladze ùczbòwnika „Zòrno mòwë*”, „AC”, t. X, Gdańsk 2008, s. 19-28.

Wpłiw Zrzeszińców na kaszëbiznã lĚterackã – zrzeszińszcĚ neologizmĚ

Nôwikszy wpłiw na słowiznã stosowónã dzys w kaszëbsczy pismieniznie mielĚ tzw. Zrzeszińcowie¹⁰. Przed II wòjnã bĚlĚ òni mòcno ganiony¹¹ za ùziwanie w kaszëbskich tekstach neologizmów, archajizmów, czechizmów i w caloscĚ dzywnĚch czĚ rzòdczych słów. Zòs ambicjã Zrzeszińców, chtĚmy pisónĚ pò kaszëbskù artikle zamieszcziwelĚ w „ZrzeszĚ” bĚlo prawie pòdkreslanie apartnoscĚ kaszëbiznĚ. Nòbarzi plòdnyma, zelĚ chòdzy ò twòrzenie neologizmów, bĚlĚ dwaji pisarze z tegò karna: Aleksander Labùda (1902–1981) i Jan Trepczik (1907–1989). Swój doròbk słowòtwòrczi zawierlĚ òni w słowòrzach pòlskò-kaszëbskich, napisònĚch przez nich pòd kùnc żěcěgò.

Słowòrze A. LabùdĚ¹² i J. Trepczika¹³ sã tak pò pròwdze jedurnyma pòpùlarnyma słowòrzama, jaczĚ dzys dnia majã na dorãdzym piszãcy Kaszëbi. Òba ne słowòrze noszã wĚraznĚ (zrzeszińszcĚ) znanczi, swiactwa temperamentu swòjĚch autorów. Znaczný procentowò dzĚl słowiznĚ w nich bědowóny, to sã zrzeszińszcĚ neologizmĚ, mni czĚ barzi zgrabnĚ. W nen spòsòb Zrzeszińcowie wpłěnãlĚ znacząco na słowiznã kaszëbsczy pismieniznĚ òstatnĚch czilnòsce lat, ùdalo sã jima spòpularizowac niejednen neologizm i archajizm¹⁴. Te neologizmĚ czĚ słowa pòdarchajizowónĚ sã dzys czãsto stosowónĚ w kaszëbiznie pisóny, òsoblěwie w publicystice slědnĚch pòrãnòsce lat. WezmĚ, taczĚ słowa J. Trepczika jak *zěwiszcze*¹⁵, *słowizna*, *pismienizna*, *ùprocěmniěniĚ*, *dzysdniowi*.

W òbědwùch słowòrzach nalezc mòzemĚ těż wiele słów rzòdkò ùziwònĚch, znònĚch le placama, w jaczims òkòlim. To je ùsprawiedlěwionĚ. Bò autoróm chòdzy ò pòpularizacjã taczĚ słowiznĚ. Le w słowòrzu Trepczika nie je zazna-

¹⁰ Zrzeszińcowie – karno dzejarzy i pisarzy zgrěpkòwònĚch przĚ pismionie „Zrzesz Kaszëbskò”, wědòwónym przed II wòjnã swiatowã w latach 1933–1939 i pò wòjnie – w latach 1945–1947. Zrzeszińcama bĚlĚ těż m.jin. pòeta Jan Rompsczi (*Pòmion zwònów i WiěrtzĚ*), ks. Francyszk Grěcza, chtĚren skaszěbil pòd kùnc żěcěgò sztěrĚ Ewanielie, wědónĚ drěkã pn. *Kaszëbskò Biblějò* (1992 r.) i Fěliks Marszòlkòwsczi, autor artiklów drěkòwònĚch w przedwòjnowi „ZrzeszĚ Kaszëbsczy”, a pòd kùnc żěcěgò autor lěstów pn. *Domòwina*, rozsělònĚch pòmiedzĚ drěchów. Vide *Pro memoria Feliks Marszòlkowski (1911–1987)*, zebrał i opracowal Józef Borzyszkowski, Gdańsk 2007.

¹¹ M.jin. przez F. Schroedra z wejerowsczi „Klěczy”.

¹² A. Labuda *Słownik polsko-kaszubski* (opr. J. Treder) i *Słowòrz kaszëbskò-pòlszczi* (opr. E. Breza), Gdańsk 1981. A. Labuda je těż autorã mòlěgò, rěchli – w 1960 rokù – wědóněgò słowòrza *Słowniczek kaszubski*. BĚł to słowòrz diferencyjný, tzn. słowa wspòlnĚ dlò kaszëbiznĚ i lĚteracczi pòlszczěznĚ òstalĚ w nim pòminiãtĚ. Ju w tim słowòrzu nalazlĚ sã niechtěrne zrzeszińszcĚ neologizmĚ.

¹³ J. Trepczyk, *Słownik polsko-kaszubski*, Gdańsk 1994.

¹⁴ Nieròz sã to archajizmĚ òdtwòrzonĚ, tzn. zbùdowónĚ przez analogiã, na pòdstawie starszych fòrmantów, np. *òbarna* (= òbrona).

¹⁵ *Zěwiszcze* = pòl. hasło. Labuda stosowòł swòj neologizm *rzeklan* – a na nim òpiarl nastãpný: *rzeklanobòtwa* = pòl. słowòtwòrstwo...

czoné, że dóné słowò je neologizmã, archajizmã czë lokalizmã. W słowôrzu Labùdë tam sam je stosowóny skrót *neol* abò krziżëk +, òznôczajacy słowò zabëté w żëwi kaszëbiznie. W òbù słowôrzach czãsto pòmianiãtë sã słowa nôblëższé pòlszczëznie, tej sã to słowôrze jakbë diferencyjnë.

Słowôrz A. Labùdë (*Słownik polsko-kaszubski / Słowôrz kaszëbskò-pòlszczi*, 1981 r.) òbjimò le jaczis dzél pòtrëbny słowiznë (kòle 10 tësacy pòlszczich zëwiszczów). Ju sp. Lech Bądkòwsczi¹⁶ zwrócył ùwògã, że ni ma w nim baro wiele wòznëch słów, np. *emocja*. Słowôrz J. Trepczika (*Słownik polsko-kaszubski*) je ju ò wiele bògatszi pòd wzglãdã zasobù słów (kòle 60 tësacy pòlszczich zëwiszczów). Przez niejednëch mlòdszich lëteratów nen słowôrz je traktowóny jak słowôrz dwùch równorzãdnëch jãzëków. A kò tak nie je. Kaszëbskò słowizna zawiartò w słowôrzach J. Trepczika i A. Labùdë je dopiërkù słowizną bédowoną, chtërna jesz mùsi przeńc próbã czasu.

Zrzeszińcowie na pewno stwòrzëlë niemało neologizmów niepòtrëbnëch, niezgrabnëch a nawetka rażącëch pòczëcë esteticzi jãzëkòwi Kaszëbów. Sã téz słowa, jaczich bez sprawdzeniò w słowôrzu Kaszëba, nawetk docë òswòjony z kaszëbską pismienizną, nie mdze rozmiòł. Np. Trepczikòwe *zatòrczac sã*. Le trzeba pamiãtac, że w czasach czëj Zrzeszińcowie zaczinëlë pisac, w latach midzëwòjnowëch, nie bëło jesz słowôrzów B. Zëchtë ani F. Lorentza¹⁷. Bël le słowôrz S. Ramùlta¹⁸ (pierszi dzél te słowôrza, bò drëdzi jesz lezòł, niewëdóny drëkã, w archiwach Ùniwesytetu Jagiellońszëgò, jaż do lat 1980.). Në i mòglë Zrzeszińcowie w pismieniznie wëkòrzëstac to, co wënioslë z rodzynnëgò dodomù czë to, co pòczëlë òd lëdzy. Le że w gòdce wieszczëgò lëdu, jak wiadomò, ni ma wiele słów kòniecznëch do stosowaniò w jãzëkù lëteracczim. Ale nie dô sã ùkrëc, że Zrzeszińcowie ùsòdzëlë neologizmë téz z przekòrë. Bò kaszëbizna jima sã wëdòwa za malo apartnò w procëmku do pòlszczëznë.

Równak trzeba téz przëznac, że A. Labùda i J. Trepczik docë ùwòżno przewertowëlë słowôrze B. Zëchtë i F. Lorentza, skąd „wëgrzebelë” wiele pòzëtecznëch słów, czãsto ju na pól zabëtëch. A bëło to w czasach przedkòmpùterowëch! Np. Méster Jan miòł le kartotekã, do chtërny wpisywòł z pòczãtkù co czekawszë słowa, a w spòsòb barzi systematyczny zaczął sã tim trudnic w slédnëch latach zëcëgò, czëj ju ni miòł zdrowiò.

Do sztòltu Trepczikòwëgò (pòdobnie jak Labùdowëgò) słowôrza przëczënilo sã to, że miòł to nôprzòd bëc „słowôrz apartnoscy”, tj. diferencyjny, z czëgò J. Trepczik jesz pòd kuńc lat 1970. sã zwierzil W. Czedrowszczëmù. Pòzni, pò ùkòzanim sã w 1982 r. drëkã słowôrza Labùdë, a mòże ju rëchli, Trepczik

¹⁶ Lech Bądkòwsczi – pòlschi pisòrz, pòpularizator dzejów Pòmòrzëgò, dzejòrz ZK-P i doròdca „Solidarnosc” w 1980 r., chtëren (wierã wespòł z Wójcëchã Czedrowszczim) zalòtwiòł fòrmalnoscë zrzeszoné z wëdòwkã tegò słowôrza (w ùrządze cenzurë...! – taczë to bëlë czasë).

¹⁷ Dopiërkù pò II wòjnie (1958 r.) wëszedł drëkã pierszi dzél słowôrza F. Lorentza (òd A do P) i òd 1967 r. zacząłë wëchadac pòsobicã tomë słowôrza Zëchtë (slédny, VII tom – w 1976 r.).

¹⁸ S. Ramùlt, *Słownik jëzyka pomorskiego, czyli kaszubskiego*, Kraków 1893.

zmienił swòjã ùdbã i chcòł zrobic normalny slowòrz pòlskò-kaszëbsczi. Ale ùdalo mù sã to leno dzělã.

Labùda, jakò autor hùmòresk pn. *Gùczów Mack gòdò*, lubił słowa ekspresyjné, z chtërnëch nie wszëtczé nalazłë sã pòtemù w jegò slowòrzu, np. *ward* (zamiast: ród), *òjcowisti* (òjczësti), *skriblëc* (pisac), *jarbòta* (robòta)¹⁹. Przëkladã swiòdczącym ò jegò temperamence mòże bëc slowò *pirotac* (ù Zëchtë: *pérotac* = *pleskòtac*, *paplac*), chtërno w swòjim *Slowòrzu* pòdòwòł jakò òdpòwiednik pòlszczégò: mówić. Òd tegò *pirotaniò* ùrobił neologizm: *pirot*, *pirotno*, *pirotny*, *pirotwa*, *rozpitoranié* (= pòlszczë: mówca, ustnie, ustny, mowa, rozgłoszenie...). W slowòtwòrzbie Labùda bël w całoscë barò pòjużny. Np. òd zabëtégò słowa kasz. *móg* (= pol. rozum, pamięć, umysł) abò mòże òd tak samò archajicznégò *zmaga* (= pòl. 1. zmęczenie, znużenie; 2. walka wewnëtrzna) stwòrził słowa: *zmóg*, *zmòżno*, *zmòżnosc*, *zmòżny* (= pòl. zmysł, zmyslowo, zmyslowòść, zmyslowy). Jiwerno òd słowa *drëwac* (w znaczeniu: *plënac*, *brnac*, *jachac*): *drëw*, *drëwòt*, *drëwòtno*, *drëwòtny*, *drëwòtnik* (= pòl. prąd, elektryczność, elektrycznie, elektryczny, elektryk). Spòmizdżë wëmienionëch, le przë zëwiszczu ‘**drëwòtny** – elektryczny’ zaznaczone je, że to je neologizm. Ten znaczk *neol.* pewno dostawił prof. E. Brézã²⁰, bò sòm A. Labùda (tak samò jak J. Trepczik) wòlòł nie pòdawac, co je „autentikã” a co „pòdròbkã”. Dlò swòjých neologizmów A. Labùda stosowòł ulubioné kùnòszczi, np. *-wa* (wezmë: *zwatwa* = nazwa, *dbawa* = zadba, stara, troska) czë *-ënk* || *-unk* (wezmë: *dokònënk*, *doznënk* = przekonanié...). Ten *-ënk* (kùnòszk niemiecczégò pòchòdzeniò) ròd téz ùziwòł J. Trepczik (wezmë: *pòdskòcënk* = pòl. *podnieta*, *impuls* = ù Labùdë: *bòdlëca*).

Nizi przëtoczã pòrãnosce przëkladów, wëbrònëch ze slowòrza A. Labùdë, jaczé òdòwajã jegò „zrzeszińsczi” spòsòb mészleniégò. Nie trzeba bëc wiòldzim znòwcã kaszëbiznë, zëbë pòstrzëc, jak Labùda manipulëje slowiznã.

pociecha – òmi, tróst
pocieszyciel – pòcésznic
pocziwiec – pòcëjòsz
poczytalny – pòczëtewny
podkopać się – pòdrëc sã
podkopywać – bùdlowac
podkuwać – kùc

¹⁹ Ten *ward* to je nibë archajizm z elementã *-tart* (je zëwé kaszëbsczë slowò niemiecczégò pòchòdzeniò *ört* = rodzój, niem. Art); *skriblëc* je jak wiadomò latinizmã; a *jarbòta* wżãla sã z niemiecczégò *Arbeit*, w chtërnym Labùda wierã òdkril téz to stòrokaszëbsczë *tart*. Z nëch pòrã słów le *òjcowisti* je mòże wżãté z zëwi mòwë (stosowòł je nòprzód A. Majkòwsczi w *Remùsu*).

²⁰ Prof. E. Brëza spòrządzył téz drëdżi, kaszëbskò-pòlszczi dzël tegò slowòrza i tam wërazno zaznòczò, co je neologizmã czë archajizmã.

podporządkować się – pòdsztelowac sã
podpowiadać – pòdgadowac
podrapać – òbdrapac
podręczny – pòdpajny
podstawa – spòdlëca *neol.*
podstawić – pòdsztelowac
podstawienie – pòdsztelënk
pokusa – chcëwùnk, ògrzecha
pokuszenie – ògrzeszënk
polubić – ùlubic
poradzić – pòradzëc; **poradzić sobie** – pòrajic so
porządnie – òchãdno
porządny – òchãdny

W slowôrzcu J. Trepczika téż sã zdôrzają tegò tipù manipulacje. Bądze ò nich mòwa òsòbno, përzniã dali.

Taczé manipulacje slowizną i zastãpòwanie autenticznëch słów kaszëbskich neologizmac, to je jedna spròwka. Drëgò, to radikalné (mòjim zdaniem blãdné) rozstrzëgniãca w sferze kùnòszków fleksyjnych, jaczé przeprowadzył w swòjim slowôrzcu J. Trepczik: 1) przëjãcé kùnòszka *-owi*, jakò „uniwersalnégò”, zastãpùjącégò *-ijny*, *-alny* (np. fòrmë tipù *rewizjowi*; *sytuacjowi*); 2) wprowadzenié kùnòszka *-izna* zamiast *-izm*, np. *archajizna* – zamiast *archajizm* (jò w swòjim slowôrzcu stosëjã kùnòszk *-izm*, w czim mie pòpiarl prof. E. Brëza). Tim spòsobã J. Trepczik dosc tëli namãcył w głowach młodëch Kaszëbów, dlò chtërnëch jegò slowôrz je autoritatiwnym ùczbòwnikã lëteracczi kaszëbiznë. Prostowanié tëch przejinaczeniów w kaszëbiznie mie kòsztëje wiele nerwów. Bò czë jò mògã sã mierzëc z autoritetã z Méstrã Janã?... Òstòwò mie apelowanié do rozsãdkù.

Ò przëdòwnikach tipù *sytuacjowi*, pòchòdnëch òd rzeczowników tipù *sytuac(ë)jò* mòm pisóné (w jinternece), że jem za ùregulowanim ti kwestii tak, jak w pòlsczim. Bò wiadomò, że tegò tipù słowa dostalë sã do kaszëbiznë za pòstrzëdnictwã pòlsczim, tej nôprzòd miałë kùnòszk *-ija* || *-yja* (np. *sytuacya*, *litania*). Tej pòchòdnã òd *sytuacëji* || *-cyji* je, jak w pòlsczëznie: *sytuacyjny*. Zresztã Kaszëbi na co dzëń, zelë ùziwają tegò tipù słów, to w wersji ògłowò-pòlsczi, np. *atrakcyjny*, *wakacyjny*, *sensacyjny*, *ùnijnny* (a nié: *-cjowi*, *-niowi*)²¹.

²¹ Co pròwda, pòlsczëzna téż nie je czësto kònskwentnò, bò np. logicznym przëdòwnikã òd *geografia* – dówni *geografija* bë bëło *geografijny*..., a je przëjãté: *geograficzny* (czegò pòdstawã je niëùziwóny rzeczownik: *geografika*). Tzn. mòmé tu dostosowanié do paradigmatu: *-ika*, *-iczny* || *-yczny*, np. *logika*, *fizyka*, *Arktyka*. Ale tu zòs logika nie je do kùńca zachòwónò, bò wezmë: *Afryka*, *Ameryka* – *Afrykański*, *Amerykański* (a pòwinno bëc: *afryczny*, *ameryczny*)... Nòbarzi kònskwentny w ti sprawie bëł swégò czasu Paweł Szczëpta, chtëren w „Ódrodze” stosowól fòrmë *sytuacëjny*, *atrakcëjny* – le że tak Kaszëbi nie gòdają.

Mój Słownik polsko-kaszubski w przērównanim z Trepczikòwim

Òd półtora roku jò sã zajimóm òprócowanim nowégò słowôrza pòlskò-kaszëbszczégò. Jak mòże jesz nié wszëtcë wiedzą, òsnowa mòjégò słowôrza je kompùtrowò wersjò słowôrza (*Słownika polsk-kaszubskiego*) J. Trepczika. Ale mòja robòta nie zanòlégò le na ùnowòczasnienim pisënkù (to je dosc prostò, automaticznò òperacjò), czë na werifikacji słowiznë, pòdóny przez J. Trepczika. Co pròwda, tekst Trepczikòwégò słowôrza òbszczãdzywò mie përnã robòtë. Ale i tak samò sprawdzienié (werifikacjò) słowiznë, jakã Trepczik pòdòwò, zajimò wiele czasu. Bò w głowie człowiek wszëtczégò ni mò, trzeba tej wertowac słowôrze (Zëchtë, Lorentza, Ramùlta), żebë sã dokònac, jak wëdzrzy pròwda, czë J. Trepczik nie zwòdzy... Przëznac mùszã, że pòdzywióm Mëstra Jana, jak wiele słów òn wësukòł i przëpasowòł do przënòlëznëch zëwiszczów. Le, jak jem ju nãczidl wëzi, niechtërne słowa kaszëbszczë J. Trepczik i A. Labùda pòmijelë, bò ùwòzëlë je za „pòlasczëznã”, tj. pòlską nalecëznã. Za to jinszé, le mòlama ùziwóné przez Kaszëbów (tzw. lokalizmë) wstòwielë jakò bëlny òdpòwiëdznik pòlsczczégò zëwiszcza. Jò w swòjim słowòrzu zaznòczóm (*lok, rzad* = mòlama, rzòdkò), że doné słowò je znóné le placama.

Swierdzył jem ju dosc dòwno temù, że Trepczik (jak i Labùda) ùmëslno pòmijò abò przënòmni spichò na dalszi mòł słowa nòblëszszë pòlsczczënie. Wezmë na to:

brnąć *v* brodzëc, rëdac, zarzënac, tonąc, szlapac, lezc, zarzënac.

Ale *brnąc* ni ma. Co pròwda, pòd „**brodzić**” je *brodzëc*, le na dalszim mòłu:

brodzić *v* szlapac, brësc, brodzëc, brëdac

(z tëch *brësc* i *brëdac* sã slowińszcizma archajizmama).

ulewa *f* prëczka, lejba, lejówka, bùja, prëczkówka, chilówka, lëm(n)ica *f*, prëczk, hùsz *m*.

Jak widzýmë, *ùlewë* ni ma..., chòc w słowòrzu B. Zëchtë *ùlewa* je i na pewno Trepczik to słowò téz znòł.

Trepczikòwa pòlitika „wiedno jinaczi jak pò pòlskù” dówò znac o se téz w rozmajitëch manipulacjach przërostkama rzeczowników czë przëdòwników (ò czim ju dzëlã bëła mòwa wëzi). Np.

for *m* pierszëzna *f*, wëprzëdniënié *n*, **dawać** ~y dówac pierszëznã, **mieć** ~y miec pierszëznã.

Abò:

palma *f* palma *f*; ~ **pierwszeństwa** palma pierszëznë

Ta „pierszëzna”, to je pòlsczé: „pierwszeństwo”. Trepczik czedës mie pòdpòwiòdòł, w nëch „litaniach” słowiznë dlò Nowégò Testamëntu: **pierwszeństwo** – **pierszëzna** (zëwiszcza **pierwszyzna** w słowòrzu Trepczika nijak ni ma). Ale widzec, że z tegò sã wëcopòł, jak swiòdzczi jegò słowòrz w jinszim mòłu:

pierwszeństwo *n* pierszeństwò *n*, pierszosc *f*.

Taczich przëkładow blakaniô sã w słowiznie mòzemë nalezc ù niegò wicy.

I tak wejleno, żebë òdsòc zòrno òd plewów, trzeba sã przëkòpac przez ten cali tekst Trepczikòwégò słowôrza, słowò pò słowie. Czej tròfióm na jaczës nieznóné mie słowò, szukóm gò ù Zëchtë itd., żebë nie ùronic jaczégòs kaszëbsczégò skarbù jãzëkòwégò. Żelë stwierdzywóm, że móm do ùczinkù z Trepczikòwim neologizmã, a je òn malo szëkòwny, tej gò ùsuwóm. Ale co lepszégò naléżã, to òstówióm. Jem zmùszony téz ùsëwac wiele słów pòdòwónëch przez Trepczika z jinëch przëczënów. Czãsto je tak, że Trepczik pòdòwò słowa kaszëbsczë baro òdległë znaczeniowò òd pòlsczégò zëwiszcza.

Móm téz jinszë problemë. Wezmë, czãsto – jak sã to zdòrzò w kòzdim jãzëkù – jedno kaszëbsczë słowò mò rozmajité znaczenia. Tej tam sam pòdòwóm te jinszë znaczenia w nòwiasach {...}, np.

dmuchacz *m człowiek dmuchający*: dmùchòcz, dëmòcz *m* {‘dëmòcz’ w *zn.* a) *uczén kòwòła pòrëszający miech kòwalszi*; b) *kalkancysta, pòrëszający miech òrganów w kòscele*; *ew. w in zn.* c) *miech kòwalszi*; d) *kòmink, piec*; e) *pol. dmuchawiec – por.*); ~ **szkła** dmùchòcz skła

dreptać *v* deptac, drobòlëc, drobòtac, drëpsac, dërdac; *ew. dziec* tupkac {‘dërdac’ w *in zn.* = *pol.* a) *gëgac*; b) *pleść, gadać*; c) *robić masło*; d) *machać nogami*; e) *lok: drzeć*; ‘drobòlëc’ w 2 *zn.* = *chùtkò gadać*} [Jegò bialka tak drobòce, czej òna jidze. Czej òna jidze, tej òna tak dërdò. Aluszkù, jak òno tupkò, to nasze malinczé. Nasz synk zaczinò ju tupkac. – Sy]

Tip kaszëbiznë w mòjim *Słowniku polsko-kaszubskim* je pòdobny do Trepczikòwégò, ale ù mie je to barzi nordowi (nocny) dzël wëstrzédnokaszëbsczich dialektów. W przëròwnanim z tą Trepczikòwą kaszëbizną w mòjim słowòrzu jò preferëjã:

A) Wëmianë (alternacje) samòzwãków zgòdnë z systemã, jaczi mómë na nordze Kaszëb, np. *pòwiadac / òn pòwiòdò / pòwiadój*. Trepczik trzimòl sã systemu proszëgò, pòlniowòkaszëbsczégò: *pòwiòdac / òn pòwiòdò / pòwiòdój*).

B) Tip z *Bògã, chlopã*. Trepczik miòl wikszim dzëlã: z *Bògem, chlopem*.

W słowòrzu Trepczika bëlë stosowóné dlëgszë kùnòszczy słów cëzégò pòchòdzeniò, bialglòwsczégò òrtu, np. *fantazëjò, pòstacëjò, litanijò*. W mòji sã krotszë: *fantazjò, pòstacjò, litanio*.

Kùnòszk *-izm* rzeczowników abstrakcyjnych cëzégò pòchòdzeniò, (np. *socjalizm, kapitalizm*) Trepczik miòl zastapionë przez *-ëzna || -izna* (np. *socjalëzna, kapitalëzna*). Jò ti Trepczikòwi nowacëznë nie pòpiéróm (tak samò jak prof. E. Brëza), tej stosëjã *-izm*. Co pròwda, móm òstawionë Trepczikòwë neologizmë tipù *przedstòwizna, pòsëlëzna f* (ambasadorstwò, przëstawicelstwò *n*), *jarchòlëzna f* (anarchiò *f*, bezrzãd *m*, *ew. rozwòlò, swawòlò Gò, rozprzëga f*, rozprzëzenié, bürzãnstwò *n*), chtërne sã pòdobné do taczich pòwszëchnëch słów jak *bielëzna, (z)mòklëzna, topielëzna*.

W mòjim słowòrzu sã pòdòwóné tam sam przëkladë òdmianë przez przëpòdczi (w słowòrzu Trepczika tegò ni ma). Żelë jidze ò wëgłosowë samòzwãczy w rzeczownikach w 6. przëpòdkù, bialglòwsczégò òrtu, tipù *sëkni*,

(ò ti / w ti / na ti sĕkni) stĕdni, roli, fantazi, jintencji, kòmisji, litanii, to jò sã trzimiã wzoru pòlsczégò, chòc w gòdkach i pismieniznie spòtikò sã téz w wĕgłosu e, np. sĕknie, stĕdnie, fantazje (co je wierã wĕrównaniem do tipù: ò ti gòdz(ĕ)nie, w rodzĕznie). Jak wiémĕ, w kaszĕbiznie (w rozmajitĕch dialektach) je w sferze kùnòszków fleksyjnĕch ò wiele wikszò rozmajitosc, nigle w pòlsczĕznie lĕteracczi. Ale kò dązimĕ téz do lĕteracczi kaszĕbiznĕ, a kòzdò normalizacjò pòwinna zmierzac do te, żebĕ nĕch òbòcznoscy bĕlo coròz mni.

Pisĕnk w mòjim *Słowniku* je ju zgòdny z refòrmã z 1996 rokù. Ale w przĕrównanim z mòjim *Słowòrzã normatiwnym* (2005 r.) ju òstòl pĕrznã skòrigòwóny, dostosowóny do ùchwałów Radzĕznĕ Kasz. Jãzĕka. Bò wejle Radzĕzna pòstanowila, że przed *i*, na pòczatkù słowa, przĕnòlĕgò sã wiedno stawiac lĕtrã *j-* i to téz w słowach cĕzégò pòchòdzeniò, tipù: *jinfòrmacjò, jinspekcjò, jinternet, jinduktor* itp. Wskòza ta nie doticzi *i* jakò tzw. łącznika czĕ wiązĕnĕ, np. *jò i tĕ* = mòlama, na nordze: *jò ě tĕ*. Przòdĕ to rozpòrządzeniĕ ò „jotowanim” *i* na pòczatkù wĕrazu téz òbòwiazywało, ale żelĕ chòdzy ò słowa cĕzégò pòchòdzeniò, to jem we *Wskòzach pisĕnkù* i w *Słowòrzu normatiwnym* zalĕcòł pisaniĕ bez tegò *j-*, np. *infòrmacjò, inspekcjò*. Radzĕzna doszła do ùdbĕ, że dzecĕ nie rozeznoùwaja, co je słowã domòcym a co cĕzym, tej pòstanowila zalecĕc dostòwianiĕ tegò *j-* wiedno. Co pròwda, mògło przĕ ti leznoscĕ òstac przĕjãtĕ pòstanowieniĕ òdwrotnĕ, ò lĕkwidacji tegò *j-* przed słowama domòcyma, tzn. wĕrównaniĕ drĕgã stronã (jak je w pisĕnkù pòlsczim), co bĕ sã przĕczĕniło do òbszczadniešzégò zòpisu kaszĕbszczich tekstów...

Pòdobnò zmiana doticzi pòwszechnĕgò zaznòczaniò labializacji *o, u*. Trzeba jã terò (òd 1,5 rokù) zaznaczac wszãdze, gdzie teoreticzo mòze sã pòjawic. Przòdĕ, we *Wskòzach kasz. pisĕnkù* jem bĕdowòł zaznaczac labializowónĕ *o, u* tam, gdzie labializacjò fakticnie wĕstãpuje, tj. w słowach domòcĕch (kaszĕbszczich), np. *kòsa, pòle, pùscĕc, mùcha* i barzi przĕswòjonĕch, np. *pòlitika, kòlega*. Zòs w słowach mni przĕswòjonĕch, np. *port, sport, szport, kontekst, kodeks* bĕdowòł jem pisac „gòlĕ” *o, u* (bez sztriszków szcerowónĕch gòrã w lewò). Ten sztriszek mòze miec tam sam nawetk wpliw na rozmieniĕ znaczeniò słowa, np. *bòk* (strona) i *bok* (trus abò kòzel). I tak to bĕlo ùregùlowónĕ np. w *Słowòrzu Normatiwnym*.

W rezultace rozpòrządzeniò Radzĕznĕ (mòja òprzĕczka nic nie dała, òstòł jem „przegłosowóny”) zaczãlĕ sã pòjawiac w kaszĕbiznie taczĕ słowa, jak *kònkurs, kòncert, kònretny, kòmbinacjò*, a nawet *ping-pòng, Sajgòn, Hòng-Kòng*, ò jaczich nie dò sã rzec, że brzmiã stateczmo. Na to jem nalòzl w kuñcu radã, żebĕ w taczich przĕpòdkach przĕjac pisĕnk i wĕmòwã: *kò-* (np. *kònkurs, kòncert, kònretny, kòntekst, kòmbinacjò, pònton, ping-pòng, Sajgòn, Hòng-Kòng*). Je to zgòdnĕ z wĕmòwã domòcĕch i barzi przĕswòjonĕch słów, taczich jak: *ògòn(k), zògòn(k), pòn(k), pòmpa, kòmpel* (ew. *pączk, kator*). Le jezłĕ w jaczim słowie pò *m / n* je samòzwãk, tej trzeba przĕjac pisĕnk i wĕmòwã *kò-*, np. *kòmeta, kòmediò, kòmisjò, kòneksje, pòlitika, pòlisa, pòlicjò, abòlicjò*.

Òstòwają jesz nimò tegò niejedne dosc „dzèkò” brzmiące słowa, np. *pòrt, spòrt, szpòrt, mòlo* (pol. molo). Trzeba sã przënãcëc?... Żelë chòdzy ò wspomniönégò *boka*, trzeba gò sã pòzbëc z kaszëbiznë (i tak je to niemczëzna). Jinszi radë ni ma... Jak je widzec na przëkładach, problem labializacji czë ji brakù w słowach cëzégò pòchòdzeniò doticzi przede wszëtczim samòzwàkù / lëtrë *o*.

Słowizna „zrzeszińskò” i pòlaszàcò w *Słownikù polsko-kaszubskim* E. Gòłabka

W twòrzonym òd jaczégòs czasu *Słowòrzu pòlskò-kaszëbsczim* jò pierszénstwò dówóm słowiznie pòchòdzący òd tzw. prostégò lëdu, chtërna zapisónò je w słowòrzach Zëchtë, Lorentza i Ramùlta. Dzel słowiznë w kòzdìm słowòrzu tegò tipù zajmùją téz jinternacjonalizmë i słowa pòzëczonë z sąsëdnëch mòwów, chtërne wiedno jakòs jidze dostosowac do kaszëbszi fòneticzi, tj. skaszëbic.

Z tipòwò zrzeszińszci słowiznë jò wëbiéróm to, co w swòjim subiektywnym òdczëcym ùwòzóm za bëlné. Niechtërne słówka (np. *ùprocëmniénie, òbstojenié, wasta, wasinò, tczëwòrtny*) stwòronë czë le spòpularizòwónë przez Zrzeszińców, sã z pòzëtkã ùziwónë w kaszëbszi pismieniznie czë w mòwie wësztòlconëch Kaszëbów, pòdtrëmùjącëch kaszëbsczë tradicje i mòwã. Bòdòj niechtërne ze zrzeszińszczich słówk trafilë „pod strzechë”, a stąd do słowòrzów nòukòwëch (ks. F. Grëcza twierdził, że taczim słówã je *pòmion m* (= *echò n, pòdkòrbk m*), zapisóny przez Zëchtã w jegò *Słowòrzu* jakò: „uosobienie echa”.

Jò ju pisòł, że nad słowòrzã A. Labùdë – i tak samò J. Trepczika – zaczął jich zrzeszińszci temperament. Trepczik, w procëmkù do Labùdë bëł mòże kãsk stateczniëszci z nòtërë, dlòte prof. E. Brëza spòdzëwòł sã, że Trepczikòw słowòrz mdze lepszi òd Labùdowégò, ale sã dosc tëlì zawiòdl. Bò òkòzalo sã, że Trepczik w słowòtwòrstwie je téz baro smiali.

Ò Trepczikòwëch neologizmach trzeba rzec, że wiele z nich je ùrobionëch w spòsòb mechaniczny, np. **frekwencja** *f* przëszlëna; **gorączkowo** *adv* napiãto; **intensywnie** *adv* wësadzono. Ale zdòrzają sã i trafné. Te barzi ùdóné, jò òstòwióm, chòc òpatrziwóm je czasã symbolã *Tr*. Niechtërne, mni ùdóné neologizmë òstòwióm téz, ale colemało na òstatkù pò wszëtczich słowach „nòturalnëch” – mie samémù znónëch, abò pòtwierdzonëch w słowòrzach – Zëchtë, Lorentza, Ramùlta; téz òpatrziwóm (pòprzedzywóm) skrótã *Tr*, np. **czerwonolicy** *ad* czerwòno- || czerwionolicy, czerwòny || -wiony na twarzë / gãbie, *Tr*: czerwionoskarniowi.

Czejbë mie chto wëtikòł, że jò ùsuwóm bëlną Trepczikòwą kaszëbiznã, a szërzwiã pòlaszëznã, mògã dokazac na pòdstawie słowòrzów Zëchtë, Lorentza i Ramùlta, że tak gòdò(l) kaszëbszci lud. A autenticzną słowiznã lëdu jò stòwióm colemało wëzi òd neologizmów (niezdarnëch neologizmów... bò zdarné òstòwióm). Ò tim, że S. Ramùlt i F. Lorentz (pòzni F. Hinze) włącziwelë

do swòjěch slowòrzów słowka i cytate z lĚteraturĚ, jò wiěm tĚz. W slowòrzu Lorentza je to w miarã dokładno zaznaczone, a jò to tĚz zaznòczòm – m.jin. symbòle *Lz, Bù, Bl, Lh, Sy, Ra, Gò* znaczą: F. Lorentz, A. Bùdzysz, J. Bilot. L. Hejka, B. Zěchta, S. Ramùlt, E. Gòłabk.

Hewò, dlò przěkładu jedno zěwiszcze wějãtě z mòjěgò slowòrza:

krzepić (się) krzepic (sã), wzmòcniwac (sã), (p)òkrzěsac (sã); ew. dodawac (a. nabierac) mòcě {‘(p)òkrzěsac’ w 2 zn. = pol. orzězwiać – por.; ‘krzepic’ arch, w 2 zn = *kraftmělowac / mączkòwac piěrzã* - zob. krochmalić; ‘krzěsěc (sã)’ *ùziwòny le w złozeniach: skrzěsěc, òkrzěsěc, wskrzěsěc* – zob. pokrzěpic, wskrzěsić} [òn (sã) krzepi || krzěpi / wzmòcniwò / (p)òkrzěsò. Białka jich krzepi jedzeniem ě picym. Slowò ji zrozpaczonã děszã krzěpi. *Lz (Bù, Bl, Lh)* Slowò Pana pòkrzěsò mòjã děszã. *Gò bibl!*; **cukier ~pi** cěczer krzěpi / dodòwò mòcě

Czasã so měszlã, że taczi pisarze, jak: L. Hejka, A. Bùdzysz, J. Bilot, a nawetka H. Derdowsczi i L. Roppel... miělě tej sej lepszě wěczěcě kaszěbizně òd A. Labùdě i J. Trepczika. A przěnòmni trzimelě sã autenticzny kaszěbizně, a nie madrowelě przě ni.

W *Słownikù* jò czasã ùměslnò, w spòsòb swiadomi pòdòwòm slowa wzãtě z pòlszczězně („mòje”, „nowòkaszěbszczě”), np. *balagan*. Bò dlò dzysěszich Kaszěbów sa to slowa dobrze znòné. A wiedno ten *balagan* je lepszi òd *bějzlu*²². Co pròwda, niepòtrzěbněgò pòlaszeniò (słów „mòdněch”, *tipù włãsnie*) jò nie pòchwòlòm. Nawetka jem pòlzartã grozył Gěnkòwi Prěczkòwyszěmù, że wszětkò, co òn pòwiě (kòzdě pòlaszeniě) mòże běc ùzětě w mòjim slowòrzu...

Mòja „filozofiò” kaszěbizně w tim slowòrzu je takò: bédowac do ùziwaniò przede wszětczim slowiznã autenticznã, nòturalnã, wzãtã z mòwě lědu. Nic nie szkòdzy, że je to wikszim dzělã slowizna ta sama, co w jãzěkù pòlszczim. Tak samò jem za autenticzmã (za trzymanim sã stanu z żěwi mòwě) w sferze stosowòněch przěrostków i w całoscě fòrmantów fleksyjnych. Nie wědòwò miě sã ùtcěwim przějinaczaniě mòwě na mòc tak, jak to robil tam sam J. Trepczik, np. przez zmiěnianie òrtu z chłòpszczěgò na białgłowsczi, np. *hieroglifa* – zamiast *hieroglif*, pòmijaniě nòblěższich pòlszczězně słów kaszěbszczich; òpaczně stosowaniě przěrostków, np. **rewizyjny** rewizjowi; **sytuacyjny** sytuacjowi; **rotacyjny** rotacjo(no)wi; **reformatorski** reformatorowi (!).

Jò wiěm, bòjimě sã, że jak kaszěbizna nie mdze sã za barò różniła òd pòlszczězně, tej nie mdze ùznòwònò za òsobny jãzěk. Ale jãzěkòznòwòcwòw tim spòsobã i tak nie òszukòmě. A do cze prowadzã ne wszelejaczě krãtě-wãtě

²² W radiu „Kaszěbě” jò czul dwa lata temu audicjã tipù „ùczimě sã pò kaszěbskù”, przěznaczonã dlò letników (!!!), dze czul jem taczi tekst: „Ala weter, cěz tu je za bějzel!... Tu trzeba zrobic òmag!”.

jãzèkòwé, zebè w sztèczny spòsòb òddalèc kaszèbiznã òd pòlszczèznè? Mòzèmè le wiele lédzy zniechãcèc do kaszèbiznè.

Słownik polsko-kaszubski E. Gòłąbka òd kùchni

Teròzka tacji przèklòd ze slowarszi „kùchni” („słowarzèc” – warzèc słowa...). Przèkladã mdze pòlszcè słowò *obywatel* i krewné z nim: *obywatelka*, *obywatelski*, *obywatelstwo*, *obywatelskość*.

Ten **obywatel**, jak pòdòwò w *Słownikù etimologicznym* W. Borys je zapòzèczeniem z czeszcèznè: *Obywatel* „dawniej mieszkaniec (...) od „obywat” mieszkać²³ (...) por. dawniejsze „obywać” – przebywać, zamieszkiwać (...). *Pròbã polonizacji wyrazu była w XVI w. forma „obywaciel” mieszkaniec.*

W słowòrzu Jana Trepczika nalòzómè dwa òdpòwiedniczi rzeczownika **obywatel** – mieszkańc i nasińc.

Hewòle:

obywatel *m* mieszkańc, nasińc *m*; ~ **państwa** mieszkańc kraju, państwa

obywatelka *f* mieszkańcka, nasińcka *f*

obywatelski *ad* nasińszci, mieszkańcowi; **duch** ~ nasińskò dba, **obowiązek** ~ nasińszci obòwiązk, **prawa** ~e nasińszcè, mieszkańcowé prawa

obywatelskość *f* nasińczèzna *f*

obywatelstwo *n* nasiństwò, domòctwò *n*; **zyskać prawo** ~stwa dostac prawò nasiństwa.

Nòprzòd jò sã òdniesã do „mieszkańca”. Jak wiadomò, „mieszkańc” je przez Kaszèbów ùziwòny jakò òdpòwiednik pòlszcich słów: **mieszkaniec**, **lokator** (nen czeskò-słowackò-pòlszci **obywatel** – jak ju wiémè – tak pò pròwdze téz znaczy teli, co „mieszkańc”). Jakò **obywatelski** Trepczik pòdòwò niezrãczny òdpòwiednik „mieszkańcowi”. Wierã słowò „mieszkańszci” bè bëło pèrznã lepszè? A ju w słowach **obywatelskość** i **obywatelstwo** – jak widzòmè – „mieszkańc” je przez Trepczika czèsto pòminiãti. Pewno przèczèniła sã do te niezgrabnosc słów „mieszkańskòsc”, „mieszkaństwò” czè „mieszkańcowòsc”, „mieszkańcostwò”... – logicznèch òdpòwiedników pòlszcich **obywatelskość**, **obywatelstwo**.

Żelè jidze ò „nasińca”, wiémè, że òn znaczy teli, co „domòk”, „swòjòk”, pòlszcè: **ziomek**, **swojak**. Mòjim zdaniem „nasińc” je niedobrim òdpòwiednikã słowa **obywatel**. Kò „òbèwatelã” („òbi-”?) kraju czè państwa mòze bèc nie le „nasińc”, ale téz „cèzyńc”, zelè wèstarò sã w ùrządach ò przèznanie mù „òbèwatelstwa”.

Ò taczich słowach, jak „nasińczèzna”, chtèrnèch w słowòrzu J. Trepczika je wiele, mòglbè jem téz wiele rzec...

Zòs w słowòrzu Aleksandra Labùdè mómè pòdóné:

²³ Dzys „mieszkać”, to pò czeskò je: bydlet.

obywatel krajewiòn
obywatelka krajewiònka
obywatelstwo krajewstwò

Czejbě A. Labùda chcòł běc konsekwentny, to jakò òdpòwiednik słowa **obywatelstwo**, w mòłu słowa „krajewstwò” pòwinno sã nalezc „krajewiònstwò”. Taczé słowò jò przějął w mòjim przelòżěnkù *Nowěgò Testameñtu* na òznaczeniě „òběwatela” rzimsczěgò – sw. Pawła. Ale A. Labùda jidze turã *Słowòrza* ks. B. Zěchtě, gdzie mòmě „krajewi || krajowi / krajewsczi lědze” – *ludność stalego lãdu, w odròznieniu od „morsczich lědzy” żyjących tuż nad brzegiem morza*. Tu těż nalòżòmě w tim znaczenim słowa „krajěwc” (*pl*: „krajěwcowie”), w znaczenim tim samym, co „krajewiòn” *m* (i białgòwsczi òdpòwiednik: „krajewiònka”). Słowò „kròj” mò na Ęlu znaczeniě „lãd” – w òdròznienim òd Pòłwěspě, tj. Ęlsczěgò Pòlostrowa (na kraju = na lãdze).

Wiadomò, że słowa mògã běc ùziwóně w dwùch czě nawet wicy znaczeniach i lědze jakòs sã ze sobã mògã nimò tegò dogadac. Le słowò mùszi běc trafné, pasowně. Nòlepi, czej słowò je zrozěmialě ju na pierszě wezdrzeniě. A chcalobě sã těż, zěbě słowò „gralo” w calim paradigmatce, tj. zěbě przě jegò òdmianie, we wszětczych fòrmach pòjòwiòł sã ten sòm drzěń, a zmiěniwalě sã leno przěrostczě. Labùdowe „krajewstwò” – jak jem rzekl – pòwinno tej brzmic „krajewiònstwò”. Ale to słowò nie je zgrabné, wěgòdně do wěmòwianiò, tak samò jak „krajewiòsczi” (**obywatelski**), krajewiònskòsc” (**obywatelskość**).

Z jiny stroně zdrzec, słowa „krajewiòn” / „krajěwc”, „krajewcka” || ew. „krajewczònka”, „krajewsczi” itd. nie niosã ze sobã tak bògatěgò znaczeniò jak jich pòlsczě òdpòwiedniczě, bò zawierają znaczeniě leno „geograficzně”. „Krajewiòn” / „krajěwc” je kãskã pòdobny do pòlsczěgò **krajowiec** – òznòczò mieszkãca kraju (òběndě, òkòlěgò, zemi, regionu). Zòs słowa **obywatel** / **-ski** / **-skość**, chòc mało jasně òd etimologiczny stroně, sã ju òbrosłě pòrãsetlatnã tradycjã pòlsczi demokracji szlachecczi (pierszi w nowòzětny Europie). Co pròwda, mòzěmě sã ùmòwic, że „krajewiòn” (-nka) òznòczò pełnoprawněgò mieszkãca kraju (i pañstwa), a przě tim òsobã òdpòwiedzalnã, swiadomã swòjěch òbòwiãzków „òběwatelszczich”. Ale je kłòpòt w tim, że òne nie sã za barò zgrabné i òbcãżoně ju tim pierwòtnym znaczenim – mieszkãca lãdowěgò dzěła Kaszěb.

Zěbě běc rzetelnym, tej słowa „òběwatel” (-sczi / -skòsc / -stwò) těż bě trzeba pòddac tak samò òstri kritice. Mòzěmě np. zarzěcěc, że „òběwatel” / „òbiwatel” òznòczò człowieka, chtěren sã òbiwò bez czěgòs... A człowieka, chtěren zěje (przebiwò) w jaczijs kraju bě trzeba běło pòzwac „przeběwatel” (przebiwòcz, bětnik)... Dlòte nòlepi bě běło wěměslec abò nalezc jaczě nowě słowò, czěsto kaszěbszczě. Le jò ni mòm taczěgò słowa nalazłě...

Zazéróm do słowôrzów jinszych mòwów. Niemcowie mają „Bürger” (tj. dosł. mieszczón²⁴), ew. Statsbürger (òbëwatel państwa). Czesë i Słowôcë dzys ùżiwają słowa „obczan”. To nama mòże sã parłãczëc z pòlsczim „obcy” – kaszëbsczë „cëzy”, abò z „obecny” – ten, co je. Ale „obec” (pò słowackù i pò czeskù) znaczy tëli, co: 1. gmina, gromada; 2. mól, òkòlë, òbënda; „obecny” – 1. gminny, gromadzczi; 2. miescowi, mólowi. Słowôcë mają okróm słowa „obczanstwo” synonim „obywatelstwo” – taczi jak dzysészë słowò pòlsczé. Ruscë i Bùlgarowie mają „graždaninin” (wierã òd „grad” – gród || gard – miasto, ew. zómk), co je kalkã grecczégò „polites” (= pòl. obywatel...). Bùlgarowie mają téż drëdzi òdpòwiednik: „podanik” (pòddóny?). W serbò-chòrwacczim jãzëkù mòmé: „gradjanin” (to samò, co w rusczim i bùlgarsczim) i „držawljanin”, zwiãzóné z „držawa” = państwò; „držawny” = państwòwi (por. pol. dzierzawa, dzierzyc = trzymac np. władzë, kasz. d(z)erzòk – ùchwòt, trzëmadło). Serbòluzëczanowie mają „wobydler” (co je zrzeszoné z luzëcczim „bydlic” i czesczim „bydlet” – mieszkać).

Pewno tej wstawiã do słowôrza tegò „òbëwatela”?

Przë ti leznoscë jesz nadciznã ò problemach ze synonimama / òdpòwiednikama / słowama bliskòznacznyma. Niechtërne zëwiszcza w mòjim słowôrzu sã òd nich jaż pãkaté, np.

ambaras *m* wërwas, jiwër (= górz), tóczel (= klótniò), òlér || *Ra* hòlér, przegrizk, wërwar, wëwijòk, zawij || zòwuj, zawijas, rëjbach *m*, zòchòmór *m* lok, ùcemiãga, ùczëba (= ùcemiãga, ùczalëwòsc, trudnosć), biëda, melweta lok (= pògòrcha, klopòt, zamiészanié), gònba (*pol. bieganina*) *f*, ùtradije lok *pl*, zamiészanié *n*, „rozerwanié reka, objawienié sowë”, „mòli kuńc swiata”, „trzë swiatë” [Przez cebie ten cali wërwas / jiwër / ta calò melweta. Z taczim chòrim dzeckã je ùcemiãga / to sã trzë swiatë. Cëz tam je za zòchòmór / òlér / gònba? *Gò* Nowi hòlér na miã spòdl. Móm z nima czësté hòlérë. *Ra*]; **być w ~sie** miec klopòt / òlér / ùcemiãgã, **narobić (komu) ~su** narobic (kòmùs) jiwru, klopòtu / òlëru / wërwasu / wërwarù, narobic zamiészania, nawëstwarzac / nawëprawiac cos, ew. nawarzëc piwa / bigòsu [Të ale narobil / nawëstwòrzòl / nawëpròwiòl zamiészaniò / melwetë / nawarzil piwa / bigòsu!]. *Por.* **udrëka, koszmar, klopòt, rejwach, tarapaty, zamieszanie**

(...)

brzeg *m* 1. *ogólnie*: brzég, *zdr* brzëzk *m* [Nad brzegã mòrza. Sedzòl na brzegù jezora. Wierzbë stojã na brzegù strużci. Nad brzegã lasa mieszkòl chlop. *Lz* Kòle brzegù je snòdkò. *Sy*]. *W in zn.* **brzeg**: 2. **brzeg morza** brzég, strãd || sztrãd, kròj *m* (*kròj* *w in zn.* a) lãd stali; b) regiòn, zemia, państwò), sëchi kròj (= a) brzég mòrza, gdzie wòda ju nie dochòdò; b) òsëch, mielëzna nie zalónò wòdã, pò òdpliwie mòrza, swiëzi òstrów). [Jak jem nad mòrzã, to jò nômili chòdzã sobie pò sëchim kraju. Na sëchim kraju zbiërajã sã mëwë. *Sy*];

²⁴ *Mieszczón* – miasto – *miescé* – *miescëc* sã – to wszëtko je z jednegò drzënia; ale *mieszkanie* – *mieszkañc* bòdòj je krewné z *mieszac*, w zn. krãcëc sã, kùstrzëc sã.

krawędź ~u morskiego stykająca bezpośrednio się z wodą zólój *m* [Zólój to je ten stik wòdë i piòskù gòlobrzegù. *Gò* Zólój je tam, dze dënëga (wałë) sã rozlëwò na kraju (na brzegù, na ładze). Niedalek zòloju ùtonãlë. Bòt trzasł w zólój. – *Sy*]; **piasek nad ~iem morza, plaża** gòlobrzég *m*, nadmòrzé, pieglëszcze *n* [Chcemë le jic gòlobrzegã, më prãdzy zańdzemë. *Sy*]; **3. ~ stołu, pola, jeziora** zberk, brég, brézék, pòbrzég, ùbrzég *m*, òblóma *f* – *por.* **skraj** [Nad pòbrzegã jezora. Wedle pòbrzegù łączi. Na òblómie jezora. – *Sy*]; **4. ostry ~, krawędź, skraj (np. stołu, naczynia)** zberk, brég, brézék, rańt *m*, òblóma, kańta *f* [Zbònk stojòł na brzegù stołu i spòdl na zemiã. *Sy* To leżało na zberkù stołu i sã skùlnãło Jò sedzã tak na zberkù stółka. W rańce kapelusza mészë wëgrëzlë dzurã. Kańta / zberk / stołu. *Gò*]; **5. skośny ~ deski** oflës *m*; **6. ~ ozdobny (np. złocona krawędź jakiegoś przedmiotu)** òzdobny / złocony rańt / zberk. **Pierwszy z ~u** pierwszy òd stronë, pierszi z brzegù; **napelniony (aż) po ~i** (jaż) skòpica, czubati, pelen, napelniony (jaż) pò brzég / pò brzedzi / pò rańt / równo z rańtã / z górã; **teatr napelniony był po ~i** teater bël napelniony do slédnégò / òstatnégò mòla, *żart*: teater bël napróny / nabiti jaż skòpica; ~ **skalisty** kamienny || kamianny / kamisti s(z)trãd / brzég; **cicha woda ~i rwie** cëchò wòda brzég pòdmiwò *Sy* / brzedzi rwie / *ew.* biwò zdradlëwò; **stromy ~** przitczy / ùrwisti (ù)brzég / zberk, òblóma, ùrwa *f*, ùrwiskò || ùrwiszcze, zerwiszcze; **nad ~iem przepaści** na zberkù przepadlëska, na òblómie, nad ùrwa, na zerwiszczã. *Por.* **brzezek, skraj**

Pòlszczëzna je tak samò bògatò w synonimë. Dlòte, zebë nie pòwtarzac przë kòzdim z nich wiedno tëch samëch czile(nòsce) słów, jò staróm sã grëpòwac pòdobné znaczeniowò słowa pòd jednym zëwiszczã. Np. pòd zëwiszczã **głupek** jem zgromadzył kaszëbsczë òdpòwiedziczi zapisóné przë zëwiszczach **bëcwał, debil, gamoń, idiota, matoł, tępak, wariat** itp. Ale bënë (wewnãtrz) taczégò „zbiorowégò” zëwiszcza móm rozróznioné rozmajité rodzaje „glupków”, np. *człowiek nieobliczalny*, „*postrzelony*”: naczi dlòk, natrzasélc, natrzasleńc itp.

W słowòrzu jò sã staróm tam sam pòdawac akcentowanié słów i jich wëmòwã przë òdmianie przez przëpòdczi czë tribë, a tész stopiëń (nò)wëzszi przëdòwnnika czë przëslówka. Wezmë na to:

doplata *f* dopłata *f*, *ew.* doklòdka *f*, przid, dodòwk || dodatk, doplòtk *m* [*akc.* –dòwk; –datk; –plòtk]

dopowiadać *v* dopòwiadac [òn dopòwiòdò; Nie dopòwiadòj tegò do kùńca, niech òni wëzgòdnã.]

glądki *ad* glòdczi || *lok* glądci {*st.* (*naj*)wëzszy: (nò)glòdczësi, (nò)barzi glòdczi}, (...)

glądko *adv* glòdkò {*st.* (*naj*)wëzszy: (nò)glądzy, nòbarzi glòdkò}, (...)

Do te dochòdają sprawë dialektowé. Jedne słówka są znóné le na nordze, jinszé le na pòlniu Kaszëb, abò placama mają jinszé znaczenié. To jò sã staróm

téz jakòs sygnalizowac, colemalo symbòlã *lok* (lokalnie, mòlama), *rzad* (rzôdkò). Co pròwda, symbòl *lok* nie mówi, czë slowò je z nordë, westrzódka czë z pòlnia. Ale to nie je slowòrz nôùkòwi, tu chòdzy le ò zaznaczenié, że slowò nié wszãdze je znóné.

Eugeniusz Gołąbek

Der Streit um das Modell der literarischen kaschubischen Sprache

ZUSAMMENFASSUNG

Die Ausarbeitung von Eugeniusz Gołąbk „*Spiérka ò wzór lëteracczi kaszëbiznë*“ („Der Streit um das Modell der literarischen kaschubischen Sprache“) befasst sich mit einigen Standardisierungsfragen der literarischen kaschubischen Sprache, die nicht nur für Kaschubisch, sondern auch für ähnliche, innerlich stark differenzierte regionale Sprachen typisch sind. Literarische Werke in der kaschubischen Sprache entstanden seit der Mitte des 19. Jahrhunderts in verschiedenen Dialekten, von den nördlichen bis zu den südkaschubischen Mundarten. Noch bis zum Ende der 80er Jahre des 20. Jahrhunderts blieb die Frage der literarischen kaschubischen Schriftsprache unentschieden.

Der Autor des Artikels, der selber biblische Texte ins Kaschubische übersetzte (das Neue Testament und Psalmen), sowie auch u.a. „Regeln der kaschubischen Rechtschreibung“ und „Normatives Wörterbuch der kaschubischen Sprache“ verfasste, ist als Befürworter und Förderer dieser literarischen kaschubischen Sprache bekannt, die sich auf mitttelkaschubischen Dialekten stützt. Gołąbek meint, dass die Mundarten der Mittelkaschubei die meisten sprachlichen Merkmale aller kaschubischen Sprachvielfältigkeit enthalten sollen. In seinem Artikel bezieht er sich sehr kritisch auf sprachliche Überlieferung und lexikographische Errungenschaften der Schriftsteller aus dem Milieu der alten Zeitschrift „*Zrzesz Kaszëbskô*“ – Jan Trepczyk (1907–89) und Aleksander Labuda (1902–81) – die in ihren am Ende des 20. Jahrhunderts veröffentlichten polnisch-kaschubischen Wörterbüchern eine literarische kaschubische Sprache mit vielen eigenen Wortbildungen förderten, mit denen sie authentische, noch in der lebendigen Sprache existierende Wörter ersetzt hatten.

E. Gołąbek arbeitet seit einigen Jahren an einem neuen, großen polnisch-kaschubischen Wörterbuch, das im Wesentlichen auf der gesprochenen Sprache basieren wird, die von solchen Sprachwissenschaftlern wie Stefan Ramułt, Friedrich Lorentz und Pf. Bernard Sychta in der schriftlicher Form festgehalten wurde. In seinem Artikel vergleicht Gołąbek das eigene Wörterbuch mit dem Lexikon von J. Trepczyk (veröffentlicht 1994 in Gdańsk) und verweist auf die Tatsache, dass Trepczyk oft polnischähnlichen Wortschatz ignorierte, und statt dessen Neologismen vorschlug, die entweder von ihm oder von A. Labuda stammten. Der Grund für dieses Verhalten sollte die ursprüngliche Absicht sein, ein Lexikon der polnisch-kaschubischen sprachlichen Differenzen zu erstellen.